

Jan van Tol, een rasbestuurder in de entomologie

Rinny E. Kooi

Begin 2008 heeft Jan van Tol na tien jaar voorzitter van de NEV te zijn geweest de hamer doorgegeven aan zijn opvolger, Matty Berg. Voor de redactie van Entomologische Berichten was dat een goede reden eens met hem te praten over al de werkzaamheden die Jan (heeft) verricht en over zijn visie op het werk van de NEV.

Jan van Tol is geboren in 1951 in Rotterdam. Aan zijn Rotterdamse periode heeft hij geen herinneringen want al snel na zijn geboorte verhuisde het gezin naar Den Haag. Zijn Rotterdamse herkomst noemt hij 'met een zekere trots' nog wel. Op de lagere en middelbare school interesseerde Jan zich al voor vogels. In 1967 werd hij lid van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN) in Den Haag. Binnen die groep hield hij zich samen met Wim Kuiper en Erik van Nieukerken bezig met hydrobiologisch werk: de inventarisatie van 'waterdierpjes'. De waterwantsen hadden zijn speciale aandacht, waarbij de toen juist verschenen determineertabel van Nico Nieser intensief werd gebruikt.

In 1969 begon hij met zijn studie biologie aan de universiteit van Leiden. Na zijn kandidaatsexamen liep hij stage bij de onderzoeksgroep Oecologie, bij Dr N Croin Michielsen. Hij verrichtte populatie-ecologisch onderzoek aan de kuifeend. Amateurtellingen van kuifeenden in allerlei plassen in de duinen werden in verband gebracht met de voedselrijkdom van de diverse plassen. Bij Prof. Dr JT Wiebes deed hij vervolgens een half jaar onderzoek aan de verspreiding van waterwantsen in het duingebied bij Wassenaar. Tot slot werkte hij bij Drs WJ ter Keurs aan de inventarisatie van de aquafauna in relatie tot weilandgebruik.

Nadat hij in 1976 zijn doctoraalexamen had gedaan kreeg hij per 1 april 1977 een functie als coördinator bij European Invertebrate Survey (EIS). Een door het Prins Bernhardfonds verstrekte driejarige subsidie maakte het mogelijk hem aan te stellen. Daarna heeft het Ministerie van WVC, waaronder het toenmalige Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, thans Naturalis, viel, de coördinatorplaats bekostigd. Hij heeft de functie tot 1 juni 1986 bekleed. Dat is alweer lang geleden maar Jan moet op de jubileumdag van EIS, afgelopen september (zie EB 68-6, 2008), met genoegen hebben gezien hoe EIS na zijn 'pionierswerk' is uitgegroeid. In het EIS-jubileumboek (Kleukers et al. 2008) is te lezen dat tijdens het coördinatorschap van Jan de Nieuwsbrief EIS-Nederland werd opgezet, de eerste afleveringen van Nederlandse Faunistische Mededelingen zijn verschenen en als eerste opdracht een inventarisatie werd uitgevoerd voor een ruilverkaveling bij Norg-Roden. EIS-Nederland heeft zich in de loop der jaren behoorlijk ontwikkeld.

In de beginperiode van zijn werk bij EIS werd hij betrokken bij het libellenonderzoek van Dr DC Geijskes. Gaandeweg ging hij steeds meer gegevens uitwerken en teksten schrijven. Dat resulteerde erin dat hij in 1983 medeauteur werd van een boek van Geijskes over de Nederlandse libellen. Niet alleen Nederlandse libellen kregen zijn aandacht. In 1985 ging hij na een voorbereiding van ongeveer een jaar samen met Rienk de Jong op expeditie naar Sulawesi. Daarna heeft hij nog diverse malen deelgenomen aan expedities naar Sulawesi, Borneo en de Molukken.

1. Jan van Tol bij zijn geliefde libellen. Foto: Herman Berkhoudt
1. Jan van Tol with his favourite insects: dragonflies.

Omstreeks 1986 werd het duidelijk dat er op het natuurhistorisch museum in Leiden een vacature zou komen voor een conservator Entomologie. Jan werd gevraagd voor deze functie en hij werd op die post aangesteld. Tegenwoordig houdt hij zich bij Naturalis bezig met de fylogenie en biogeografie van libellen (bosjuffers) uit Zuid-Amerika en Zuidoost-Azië. Ruim tien jaar is hij ook hoofd van de afdeling Entomologie.

In de loop der jaren heeft Jan diverse bestuursfuncties vervuld. Dat begon al in zijn NJN-periode, toen hij onder meer natuurhistorisch secretaris was in het regiobestuur. Hij was ook vanaf het begin betrokken als bestuurslid bij de Stichting Duinbehoud, onder meer als penningmeester. Zoals gemeld is hij dus tien jaar voorzitter geweest van de NEV, en daarmee ook van enkele stichtingen die aan de NEV zijn gelieerd, zoals de Uyttenboogaart-Eliassen Stichting. Voordat Jan NEV-voorzitter werd was hij redacteur van het Tijdschrift voor Entomologie. Onlangs is hij 'teruggekeerd' naar dat tijdschrift als hoofdredacteur. Tevens is hij lid van de Internationale Commissie voor de Zoölogische Nomenclatuur en penningmeester van

NLBIF, de Nederlandse component van de Global Biodiversity Information Facility. Het beleid voor biodiversiteit kan volgens Jan niet worden ontwikkeld zonder kennis en onderzoek en voor de uitvoering ervan is maatschappelijk draagvlak nodig. Mensen moeten hiervoor enthousiast worden gemaakt. Educatie en voorlichting zijn volgens Jan daarvoor goede instrumenten.

Omstreeks 1980 werd Jan lid van de NEV. In de loop der jaren heeft hij aan allerlei activiteiten deelgenomen. Hij bezocht met name de afgelopen jaren de zomer-, herfst- en wintervergaderingen en kwam naar de dagen voor toegepaste entomologie. Jan noemt de NEV een levendige vereniging met veel actieve leden. Volgens hem neemt de NEV binnen het Nederlands onderzoek een belangrijke positie in. De combinatie van leden die de entomologie als hobby bedrijven en mensen die er professioneel mee bezig zijn is uniek. De vereniging biedt deze groepen de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten. Nergens anders in Nederland is dat zo goed mogelijk als binnen de NEV. Beide groepen hebben elkaar nodig, ze vullen elkaar aan. De hobbyisten verrichten veel waardevolle faunistische waarnemingen waar de professionals vaak niet een toekomen. De vrijwilligers (in ruime zin) vormen binnen de NEV een zeer belangrijke kern, want zij verrichten heel veel belangrijke taken. Volgens Jan is de toekomst van de NEV rooskleurig!

Met het besluit dat een aantal jaren geleden is genomen om de opzet van Entomologische Berichten te veranderen is Jan zeer gelukkig. Volgens hem wordt het tijdschrift nu door een veel grotere groep mensen gelezen en is er is veel meer belangstelling voor. De drie tijdschriften die de NEV uitgeeft, Tijdschrift voor Entomologie (een internationaal georiënteerd wetenschappelijk tijdschrift met artikelen over taxonomie en zoögeografie van de insectenfauna), Entomologische Berichten (lange en korte beschrijvend-ecologische, faunistische en systematische artikelen) en Entomologia Experimentalis et Applicata (wetenschappelijk tijdschrift voor toegepaste entomologie, opgericht) richten zich ieder op een eigen doelgroep en beslaan daarmee een breed 'entomologisch' veld. Dat is volgens hem prachtig. Hij vindt dat het goed zou zijn als er in de toekomst meer jongeren lid worden. Er zou aan de jongeren zelf moeten worden gevraagd hoe dat kan worden bereikt. Jan ziet – vanwege de grote hoeveelheid werk – een jongere niet dadelijk bestuurslid worden, maar er zijn in de NEV veel meer functies te vervullen.

De komende jaren hoopt Jan weer meer tijd voor het onderzoek te hebben. Maar eerst zal hij op 26 februari 2009 in Leiden zijn proefschrift verdedigen, 'dertig jaar te laat'. Ik wens hem daarbij succes toe. Wie weet staat er over niet al te lange tijd een artikel in EB over zijn proefschrift.

Literatuur

Kleukers R, Berg M & Van Strien W (red) 2008.
Passie voor kleine beestjes, 33,3 jaar
Stichting EIS-Nederland. EIS-Nederland.

SUMMARY

Jan van Tol, a born manager in entomology

Jan became a member of The Netherlands Entomological Society (NEV) around 1980. When he visited his secondary school he was already interested in aquatic entomology. He finished his biology study at the Leiden University in 1976. Between 1977 and 1986 Jan was the coordinator of EIS-Nederland. In that time he became involved in the research work of DC Geijskes on dragonflies. In 1986 he got the opportunity to become a curator of the National Museum of Natural History at Leiden (= currently Naturalis). His research field is the diversity, phylogeny and biogeography of Odonata of Southeast Asia. Jan was president of the NEV from 1998 to 2008.

Rinny Kooi
Evolutiebologie
Instituut Biologie
Universiteit Leiden
Postbus 9516
2300RA Leiden
r.e.kooi@biology.leidenuniv.nl

